

ISTORIE ȘI FILOSOFIE

RELAȚIILE MOLDO-TURCE ÎN ANII 1991-2002

Mariana BUBUIOC, Facultatea de Istorie și Filosofie

The political and diplomatic relations between Republic of Moldova and Republic of Turkey can be divided in two distinct stages: the stage of establishing (1991-1994) and the stage of consolidation of bilateral relations (1994-2002).

The parties have paid a special attention to the solving of the Gagauz and Transnistrian issues, to the strengthening of the political and diplomatic dialogue, and to the intensification of bilateral and multilateral economic relations.

Odată cu proclamarea și recunoașterea independenței sale de către statele lumii, R. Moldova devine subiect cu drepturi depline al relațiilor internaționale. Dezvoltarea relațiilor cu statele lumii era dictată de necesitatea fortificării independenței politice, dar mai ales a celei economice. În acest sens, inițierea colaborării politico-diplomatice cu R. Turcia avea să fortifice colaborarea în celelalte sfere ale vieții statului.

Procesul de stabilire al relațiilor politico-diplomatice a R. Moldova cu R. Turcia s-a produs în luna februarie 1992, eveniment ce a fost urmat de instituirea Consulatelor Generale în ambele state.

Deschiderea ambasadelor din ambele state avea să se producă în contextul intensificării dialogului politic din anul 1994.

Ca rezultat al cercetării problematicii relațiilor politico-diplomatice bilaterale, autoarea a identificat două etape: etapa stabilirii – 1991-1994 și etapa consolidării relațiilor moldo-turce – 1994-2002. Primei etape îi sunt caracteristice semnarea unor documente normative de bază care dictează cursul relațiilor moldo-turce (1992 – schimbul de note diplomatice dintre R. Moldova și R. Turcia; 1994 – *Acordul de prietenie și colaborare între Republica Moldova și Republica Turcia ș.a.*), dar și a vizitei președintelui R. Moldova în R. Turcia în 1992, a inaugurării Consulatului general al R. Turcia la Chișinău și, în cele din urmă – vizita președintelui turc la Chișinău, Suleyman Demirel în 1994. Astfel, în anul 1994 schimbările sunt legate de noile strategii ale

politicii externe turcești vizavi de spațiul balcanic, spațiu în care este încadrată și R. Moldova.

Partea moldovenească, la rândul ei, a facilitat acțiunile părții turcești, întrucât acestea nu se plasau în opoziție cu interesele sale de stat.

Etapă consolidării relațiilor moldo-turce s-a conturat pe fundalul schimbărilor calitative și cantitative ce au corespuns investiții în funcția de președinte a lui Suleyman Demirel în mai 1993, care a pus un accent deosebit pe apropierea statelor și comunităților turcice de R. Turcia. Or, pe teritoriul R. Moldova, în raioanele sudice, locuiește compact minoritatea găgăuză, de sorginte turcică. Schimbările în relațiile moldo-turce s-au făcut simțite în timpul și în urma vizitei lui Suleyman Demirel în iunie 1994 la Chișinău. Acestei noi etape relațiilor moldo-turce îi corespund o serie de caracteristici, printre care intensificarea colaborării la nivel de președinții, guverne, vizite de lucru bilaterale, colaborarea la nivelul organizațiilor internaționale, inițierea dialogului cu privire la soluționarea problemei găgăuze ș.a. Cea de-a 2-a etapă a relațiilor moldo-turce poate fi divizată, la rândul ei, în două subetape, în funcție de intensitatea dialogului politic. Astfel, intervalul cronologic 1994-2000 este caracterizat de efectuarea a 6 vizite la nivelul președinților din ambele state. Or, vizitele la nivel înalt constituiau un factor de intensificare a dialogului politic bilateral.

Cea de-a 2-a subetapă – 2000-2002 este caracterizată de o „ușoară răcire” a relațiilor politico-diplomatice. În acest interval, regularitatea vizitelor la nivel înalt este întreruptă, ultima vizită la nivel de președinți producându-se în anul 1999. Totuși, dialogul politic a fost menținut prin intermediul ambasadelor, comisiilor mixte moldo-turce, organizațiilor internaționale și regionale. Ambele state și-au păstrat intacte strategiile politicii externe vizavi de celălalt.

Schimbările în politica externă a ambelor state se conturează în anul 2002, când cele două state au adoptat noi strategii ale politicii externe.

R. Turcia abordează R. Moldova prin prisma „avantajului istoric și geopolitic” al statului turc în regiune. Principiile anterioare poziționau colaborarea moldo-turcă în arealul restrâns al Mării Negre. Pe când noua doctrină a politicii externe presupunea intensificarea colaborării moldo-turce în baza relațiilor istorice, dar și a vecinătății în regiunea Mării Negre și în regiunea balcanică. În politica externă a R. Moldova la fel au survenit schimbări. Schimbările țin de fixarea vectorului de

integrare europeană a R. Moldova în urma adoptării de către UE a *Documentului de strategie a țării pentru anii 2002-2006*, act ce viza direct R. Moldova.

Conform acestui document, R. Moldova poate demara măsurile de integrare în structurile UE. Astfel, spre mijlocul și sfârșitul anului 2002, s-a purces la constituirea comisiilor parlamentare și de guvern ce trebuiau să se ocupe de adoptarea și implementarea normelor legislative reieșite din noua orientare strategică a statului. Se accentuează „noua orientare strategică”, deoarece începând cu anul 2002 s-a trecut de la declarații la măsuri concrete, or, președintele moldovean sublinia necesitatea „aducerii situației din țară în corespundere cu cerințele Uniunii”.

În perioada dată, un rol important în evoluția relațiilor moldo-turce l-a avut președintele turc Suleyman Demirel. Autoarea subliniază rolul lui Suleyman Demirel în relațiile moldo-turce, prin asistența căruia a fost soluționată pașnic problema găgăuză, iar relațiile moldo-turce s-au intensificat pe segmentul politico-diplomatic și economic.

În general, problema găgăuză și transnistriană a fost o constantă în dialogul politic dintre R. Moldova și R. Turcia încă de la stabilirea primelor contacte. Partea turcă era preocupată de problema transnistriană, deoarece aceasta atingea securitatea în regiunea Mării Negre, unde aceasta avea interese. R. Turcia nu a susținut, și nici în prezent nu susține separatismul transnistrian. Dintre măsurile întreprinse de R. Turcia pentru a facilita soluționarea problemei transnistriene se menționează: asistența în cadrul Summit-ului de inaugurare a OCEMN din 1992, care coincidea cu derularea conflictului în regiunea transnistriană. Se consideră că prin mijlocirea părții turcești, Moscova și Chișinăul au purces la negocierile privind încheierea Războiului din Transnistria. Alt moment în care s-a manifestat asistența turcească a fost în cadrul OSCE, la Summit-ul de la Istanbul din 1999. R. Turcia a susținut ideea dezarmării regiunii transnistriene și a fost unul dintre statele inițiatoare a elaborării *Acordului privind Forțele Armate Convenționale Adaptate*, prin care Rusia era obligată să-și retragă trupele din Transnistria.

Bibliografie:

1. DAVUTOLGU, Ah. *Stratejik Derinlik (Profunzime strategică)*. Istanbul, 2001, <http://www.kitapso.com/kitaplar/siyasi/9/Ahmet-Davutoglu-Stratejik-Derinlik.pdf> (vizitat 20.02.2017).

2. HALE, W. *Turkish foreign policy, 1774-2000*. London: Frank Cass, 2002.
3. SNEGUR, M. *Labirintul destinului, Memorii, Republica Moldova și lumea*. Vol. IV. Chișinău: Fundația „Draghiștea”, 2013.
4. ȚVIRCUN, V. ș.a. *File din istoria stabilirii relațiilor bilaterale între Republica Moldova și Republica Turcia* http://cogito.ucdc.ro/2012/vol4n1/ro/5_filedinistoriastabiliriirelatiilorbilateralevictortvircunaurelteverdohle.pdf (vizitat 20.02.2017);
5. *Vizita oficială a Președintelui Republicii Turcia în Republica Moldova*. În: *Moldova suverană*, nr.66-67 din 4 iunie 1994, p.1-2.
6. *Vizita președintelui Turciei în Republica Moldova*. În: *Moldova suverană*, 20 iunie 1998, nr. 117, p.1.

*Recomandat
Liliana ROTARU, dr., conf. univ.*